

การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา : การวิจัยทฤษฎีฐานราก Enhancing a Peace Culture in Schools: A Grounded Theory Study

อาภัสรา สีดอนเตา¹ ดาวรุวรรณ ถวิลการ² และ วัลลภา อาริรัตน์³
Arpadsara Seedorntaow,¹ Dawruwan Thawinkarn² and Wallapha Ariratana³

Article History

Received : July 10, 2018

Revised : November 26, 2018

Accepted : November 26, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยทฤษฎีฐานราก พื้นที่วิจัย คือ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ของรัฐแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในสถานศึกษา ผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือวิจัยเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์จริง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์หลักในสถานศึกษา โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง คือ ผู้บริหาร 3 คน ครู 20 คน ผู้ปกครอง 5 คน นักเรียน 15 คน และศึกษานิเทศก์ 3 คน รวมทั้งหมด 46 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแปลความหมายข้อมูลตามรูปแบบเชิงระบบของ Strauss & Corbin โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม ATLAS.ti ช่วยจัดระบบข้อมูลและพัฒนาสู่การเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎี

ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษามีข้อสรุปเชิงทฤษฎี ดังนี้ 1) การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาเป็นกระบวนการป้องกัน แก้ไขและเยียวยาฟื้นฟูการเกิดความขัดแย้งในสถานศึกษา การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ด้านโครงสร้าง และด้านจิตใจ 2) วิธีเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ในสถานศึกษา จำแนกได้ 5 ลักษณะ คือ (1) สร้างแรงจูงใจ (2) มีส่วนร่วม (3) สนับสนุนทรัพยากรและสารสนเทศที่จำเป็น (4) มอบหมายงาน และ (5) พัฒนาศักยภาพครู 3) เงื่อนไขเชิงสาเหตุของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาเกิดขึ้นจากเงื่อนไขภายนอกและเงื่อนไขภายในโรงเรียน 4) ยุทธศาสตร์การทำงานควรอยู่ในลักษณะของการปรับกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้ การจัดการความรู้ เพื่อรวบรวม วิเคราะห์และจัดระบบความรู้ในการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม 5) การใช้ยุทธศาสตร์การทำงานดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งที่เป็นศักยภาพที่เกิดขึ้นในตัวครูและส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร และ 6) ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจำแนกได้เป็นระดับบุคคลและระดับองค์กร

คำสำคัญ : การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ; ทฤษฎีฐานราก ; สถานศึกษา

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, Master's Student in Educational Administration, Faculty of Education, Khon Kaen University

² อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, Lecturer, Faculty of Education, Khon Kaen University

³ รองศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, Associate Professor, Faculty of Education, Khon Kaen University

ABSTRACT

This research aims to offer theoretical conclusions of enhancing a culture of peace in schools using grounded theory as the research methodology. The school that looked consistent with the objective of the study was a large secondary school located in northeastern Thailand, where the conflict problem occurred within the school. The research interview guide was developed into research questions and was assessed by the experts prior to the actual interviews. Data were collected by in-depth interviews. The main informants selected by purposive sampling were those who encountered the main events in the schools including 3 administrators, 20 teachers, 5 parents, 15 students, and 3 educational supervisors, respectively totaling 46 people. To analyze the data, this author followed the systematic approach of Strauss and Corbin by using the Atlas.ti software package to help organize the information system and develop into theoretical conclusions.

Results of the study found that enhancing a culture of peace in schools had the following theoretical conclusions. 1) Strengthening the culture of peace in educational institutions is a process of prevention, correction, remedy and rehabilitation of conflicts in schools. Strengthening the culture of peace in schools was divided into 2 types: structural and psychological. 2) An approach to strengthening the culture of peace in schools can be classified into 5 characteristics: (1) creating motivation, (2) participation, (3) supporting the necessary resources and information, (4) assigning work, and (5) developing teacher's potential. 3) The causal conditions of building a culture of peace in schools arises from external conditions and conditions within the school. 4) The operating strategy should be in the form of a paradigm shift in learning and knowledge managements in order to collect, analyze, and organize the knowledge system for enhancing a culture of peace. 5) The use of the above mentioned strategy resulted in both potential outcomes occurred in the teachers and forwarding the effectiveness of the organization. And 6) the consequences happened were classified into individual and organizational levels.

Keywords : Enhancing a Peace Culture ; Grounded Theory ; Schools

บทนำ

สังคมปัจจุบันมนุษย์เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีการแสดงความคิดเห็นที่รุนแรง ตลอดจนมีการใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหามากยิ่งขึ้น จากข่าวสารที่พบในปัจจุบันจะพบว่าการตัดสินปัญหาด้วยความรุนแรงนี้ ยังเกิดขึ้นในสถานศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด ดังปรากฏในข่าวต่างๆ อยู่เสมอว่ามีการทำร้ายกันทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จนนำไปสู่การสูญเสียหลายครั้ง ด้วยเหตุนี้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงเล็งเห็นความสำคัญจึงหาหนทางป้องกันและแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย วันชัย วัฒนศัพท์ (2545) ได้ให้ความเห็นว่า การป้องกันปัญหาความรุนแรงในสถานศึกษา ควรมีแนวทางการจัดการปัญหา และแก้ไขความขัดแย้งอย่างยั่งยืน คือ การแก้ปัญหาด้านเหตุอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม กระบวนการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม

นั้นควรเริ่มจากการศึกษา เพื่อยอมรับความแตกต่างและเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางความคิดและทางวัฒนธรรม รู้จักให้อภัย และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ตระหนักว่าความรุนแรงไม่อาจแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน หากแต่ต้องแก้ด้วยสันติวิธีเพราะสันติวิธีเท่านั้นที่เป็นหนทางสู่สันติภาพที่แท้จริง (พระไพศาล วิสาโล, 2550) การส่งเสริมให้มีทักษะในการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งซึ่งจะสามารถช่วยให้ครูจัดการชั้นเรียนได้ดีขึ้น

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาเป็นสถานศึกษาที่เคยเกิดปรากฏการณ์ความขัดแย้งและเคยมีการใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหา จึงได้มีการนำกระบวนการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมมาใช้ในสถานศึกษาเพื่อลดปรากฏการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวและปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ ที่ตั้งของพื้นที่วิจัยคือ สถานศึกษา

มัธยมประจำอำเภอ ของจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยปกป้องข้อมูลหลักของพื้นที่วิจัย โดยใช้ชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักตามตำแหน่งในการทำงานหรือตามบทบาทหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาและใช้ชื่อสถานที่เป็นนามสมมติ การวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบทฤษฎีฐานราก ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีอุปนัย (Inductive Approach) คือ การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เจาะจงเลือกขึ้นมา แล้วนำมาวิเคราะห์หาข้อสรุปเพื่อให้ได้คำอธิบายเชิงทฤษฎีที่สามารถนำไปอธิบายเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์อื่นที่มีลักษณะหรือบริบทคล้ายกันเป็นคำอธิบายที่เฉพาะเจาะจงมีขอบเขตจำกัด

ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัยในลักษณะที่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างลักษณะของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา เงื่อนไขเชิงสาเหตุ เงื่อนไขเชิงบริบท เงื่อนไขสอดแทรก ยุทธศาสตร์ที่ใช้และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น เพื่อให้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สนใจได้นำไปทำการวิจัยเพื่อต่อยอดองค์ความรู้โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

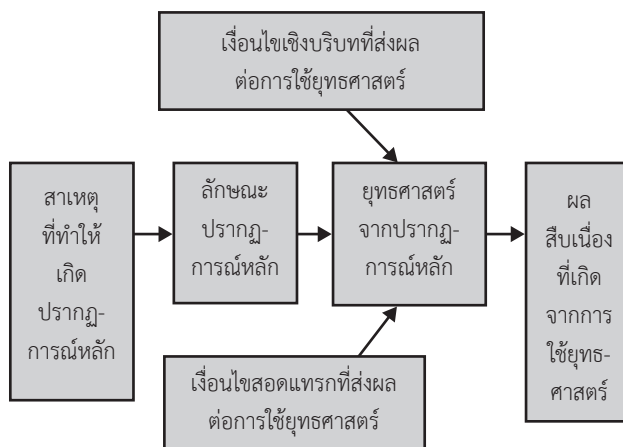
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษามัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างลักษณะของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษามัธยมศึกษา เงื่อนไขเชิงสาเหตุ เงื่อนไขเชิงบริบท เงื่อนไขสอดแทรก ยุทธศาสตร์ที่ใช้ และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษากรอบแนวคิดของคำว่า “สันติวัฒนธรรม” จากหลายแหล่งข้อมูล นำมาสู่การสรุปความหมายของคำว่าสันติวัฒนธรรมได้ว่า คือ คุณค่า ทศนคติและรูปแบบพฤติกรรมวิธีการดำเนินชีวิตและการกระทำทั้งหมดที่ได้รับแรงบันดาลใจและแสดงถึงการเคารพต่อชีวิตและต่อมนุษย์ เป็นการปฏิเสธความรุนแรงและยึดมั่นในหลักการแห่งอิสรภาพ (UNESCO, 2015) ซึ่งกรอบแนวคิดนี้มาจากองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมและสถานศึกษา การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษามัธยมศึกษาได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาลักษณะการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาจากมุมมองของคนที่อยู่ในปรากฏการณ์ อันจะนำไปสู่การกำหนดความหมาย และความสำคัญของคำว่า การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม

2. การศึกษาเงื่อนไขเชิงสาเหตุว่ามืองค์ประกอบอะไรและเงื่อนไขเหล่านั้นมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลกับการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมอย่างไร
3. การศึกษาเงื่อนไขเชิงบริบทที่ส่งผลต่อการใช้ยุทธศาสตร์
4. เงื่อนไขสอดแทรกว่ามีปัจจัยหรือเงื่อนไขใดที่มีผลต่อยุทธศาสตร์ที่ใช้ และเงื่อนไขเหล่านั้นมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผลกับยุทธศาสตร์อย่างไร
5. การศึกษายุทธศาสตร์การทำงาน ว่ามีการกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ที่เฉพาะเจาะจงในส่วนใด ที่เกิดขึ้นจากการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา
6. การศึกษาผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจากการใช้ยุทธศาสตร์ที่ปรากฏในระดับบุคคลและระดับองค์การ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเพื่อให้ได้รายละเอียด เพียงพอที่จะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานรากและให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยได้ศึกษาข้อมูลจากสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์การวิจัยและคำถามการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทฤษฎีฐานราก วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดกลุ่มสนทนา การสังเกตและการจดบันทึกภาคสนาม และการศึกษาเอกสารเพื่อนำไปสู่การเสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎี โดยผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยทฤษฎีฐานรากตามทัศนะของ Strauss & Corbin (1998) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการคัดเลือกเพื่อให้ได้สถานศึกษาตามลักษณะที่กำหนด ใช้การสุ่มแบบสโนว์บอล (Snowball Sampling) เป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จนได้กลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวน และได้ข้อมูลที่สนใจศึกษา (กลายาวาณิชบุญญา, 2542) โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการ

สร้างสันติวัฒนธรรม จำนวน 3 คน เพื่อขอให้ระบุชื่อสถานศึกษาที่มีลักษณะตามที่กำหนด ผู้เชี่ยวชาญคนแรกคือ วิทยากรเกี่ยวกับสันติวิธี เมื่อได้ข้อมูลจากคนแรกแล้ว จึงแนะนำผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐบาลที่เชี่ยวชาญด้านสันติวิธีและคนสุดท้ายคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธีในสถานศึกษา เมื่อได้รายชื่อสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบริบทของสถานศึกษาที่ผู้เชี่ยวชาญได้ระบุไว้ จากนั้นได้ทำการสร้างเครื่องมือวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เมื่อได้เครื่องมือวิจัยแล้วจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง เมื่อผู้เชี่ยวชาญให้ผ่านแล้วจึงนำบทสัมภาษณ์ไปทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักที่เลือกแบบเจาะจง โดยคนที่ถูกเลือกล้วนเป็น คนที่มีส่วนร่วมอยู่ในปรากฏการณ์หรือสถานศึกษาดังกล่าว ประกอบด้วยผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครองและนักเรียน ในโรงเรียนที่เกิดปรากฏการณ์ รวมทั้งหมด 46 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้มี 4 ประเภท คือ

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียนศึกษานิเทศก์ และผู้ปกครอง จำนวน 46 คน
2. การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) 2 กลุ่ม กลุ่มละ 8 คน คือ ผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระและครูผู้สอนที่อยู่ในปรากฏการณ์
3. การสังเกตและจดบันทึกภาคสนาม (Observation and Field-note) ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยเป็นความสามารถในการดู เก็บจดจำ นำมาเขียน อ่าน ทำบันทึก แล้วนำมาเรียบเรียงหรือเขียนสะท้อนประสบการณ์ที่ได้จากพื้นที่วิจัย (นิศา ชูโต, 2545)
4. การวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) เป็นการศึกษาเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องแล้วทำการวิเคราะห์เอกสารตามประเด็นที่ต้องการศึกษา ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาได้ใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลเรื่องเดียวกันจากแหล่งข้อมูลแบบสามเส้า (Theoretical Triangulation) การหาข้อมูลและมโนทัศน์ที่แตกต่างไปจากที่ได้มาแล้ว (Negative Case) จนกระทั่งถึงจุดอิ่มตัว (Theoretical Saturation) ได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎี (ทวิศักดิ์ นพเกสร, 2550) และเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรม ATLAS.ti ซึ่งเป็นโปรแกรมช่วยจัดกลุ่มข้อมูล เป็นเครื่องมือช่วยในการจัดเรียง แยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อให้ง่ายต่อการนำมาวิเคราะห์สำหรับการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้นำอุปกรณ์ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการสัมภาษณ์ไปด้วยเสมอ เช่น กล้องถ่ายภาพ กล้องวิดีโอ เทปบันทึกเสียง สมุดสำหรับจดบันทึก เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เตรียมการเพื่อเก็บข้อมูลโดยสร้างแนวคำถามและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม จากนั้นได้ลงพื้นที่วิจัยและศึกษาข้อมูลบริบทของพื้นที่วิจัยในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2560

2. เก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่วิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะๆ ระหว่างที่เก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2560 ถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ.2561 และได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมตามความจำเป็นจนถึงเดือน มิถุนายน พ.ศ.2561

3. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลในสนามวิจัย โดยใช้ 4 วิธีการ คือ

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ด้วยการเรียบเรียงคำถามให้มีลักษณะติดต่อกันเป็นลูกโซ่ เพื่อให้แนวคิดของผู้ให้ข้อมูลหลักติดต่อกันเป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อจะได้สามารถลำดับเหตุการณ์จากประสบการณ์และสามารถถ่ายทอดตามทัศนะได้อย่างเป็นระบบไม่สับสน ตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้พยายามสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ด้วยการตั้งใจฟัง พยายามจับประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลหลักพูด โดยผู้ให้ข้อมูลหลักได้คิด ได้พูด ได้แสดงออกอย่างเต็มที่โดยไม่มีการขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง ผู้วิจัยได้ขอบคุณผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการกล่าวขอบคุณในความกรุณาที่เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก หากผู้วิจัยมีข้อสงสัยหรือได้ข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจะขออนุญาตสัมภาษณ์ในโอกาสต่อไป การสัมภาษณ์เชิงลึกดำเนินการระหว่าง เดือนตุลาคม พ.ศ.2560 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2561 และการสัมภาษณ์ทุกครั้งใช้เทปบันทึกเสียงและแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงาน

3.2 การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) การเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มสนทนา 2 ครั้งๆ ละ 8 คน โดยมีผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่มสาระและครูที่อยู่ในปรากฏการณ์เป็นผู้ร่วมสนทนา ในระหว่างสนทนาผู้วิจัยได้สังเกตและบันทึกข้อมูลความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนาด้วยกล้องถ่ายภาพ เทปบันทึกเสียง และแบบการจดบันทึกการสนทนากลุ่ม ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจะนำมาประกอบกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่ต้องการศึกษาอย่างสมบูรณ์ ในการสนทนาจะมีการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกภาพบรรยากาศ และบันทึกเสียงการสนทนา การจัดกลุ่มสนทนาดำเนินการในเดือนมกราคม พ.ศ.2561 และเดือนมีนาคม พ.ศ.2561

3.3 การสังเกตและการจดบันทึกภาคสนาม (Observation and Field Notes) เมื่อผู้วิจัยเข้าสู่พื้นที่วิจัย ผู้วิจัย

ได้สังเกตและจดบันทึกภาคสนามในพื้นที่วิจัย ด้วยการเข้าไปช่วยทำงานและเข้าไปร่วมการประชุมในวาระต่างๆ ของโรงเรียน รวมถึงเข้าสอนแทน ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ในสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น การสังเกตและจดบันทึกภาคสนาม ใช้แบบบันทึกภาคสนามเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน โดยเริ่มทำการสังเกตและจดบันทึก ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2560 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2561 และระหว่างการจัดบันทึกภาคสนาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และตรวจสอบสมมติฐาน อย่างสม่ำเสมอ จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Study) เป็นการศึกษาข้อมูลเอกสาร โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ข้อมูลเอกสารจะให้ ภาพที่มีทั้งตัวปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและสภาพแวดล้อม หรือบริบททางสังคมที่ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้น ข้อมูลเอกสารและ สติติแสดงถึงความสม่ำเสมอของทัศนคติและความคิดเห็นได้ดีกว่า การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาในเอกสาร ขึ้นต้นและขึ้นรองแต่ละฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ตามประเด็น ที่ต้องการศึกษา และมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ในเอกสารแต่ละฉบับด้วยการใช้แบบจดบันทึกข้อสรุปจากเอกสาร และใช้ผลการวิเคราะห์ส่วนนี้ควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลด้วยการ สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษา ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ.2561 ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ.2561

การเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบทฤษฎีฐานราก ทุกขั้นตอนของการวิจัยต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องและอยู่ในระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกและการ จดบันทึกภาคสนามจะดำเนินการในระยะเวลาเดียวกัน การทำวิจัยนี้ ควบคุมด้วยข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Theoretical Proposition) ที่เกิด จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดำเนินไปจนกว่าผู้วิจัยเกิดความเชื่อมั่น ว่าแม้จะวิเคราะห์ข้อมูลเพิ่มเติมก็ไม่ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนมโน ทัศน์และข้อเสนอมืออยู่ได้ เรียกว่า ทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว กระบวนการ วิจัยจึงยุติลง หลังจากนั้นได้ถอดเทปเพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ ต่อไปโดยกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้โปรแกรม ATLAS.ti เป็นเครื่องมือช่วยในการจัดเรียง แยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลการวิจัยต้องทำ ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะๆ เมื่อสิ้นสุดการให้ สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคน ผู้วิจัยจะถอดเทปและบันทึก รายละเอียดของการสัมภาษณ์แล้ววิเคราะห์ข้อมูล เพื่อสร้าง มโนทัศน์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ต่างๆ โดยผู้วิจัย อ่านทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดว่าข้อมูล

แต่ละเรื่องสื่อถึงประเด็นใด และควรนำมาพิจารณาโดยอาศัยความไว ทางทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) การวิเคราะห์ข้อมูลของ ผู้วิจัยใช้รูปแบบเชิงระบบของ Strauss & Corbin (1998) เป็นพื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การเปิดรหัส (Open Coding) การหาแก่นของรหัส (Exial Coding) การเลือกรหัส (Selective Coding) และการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุหรือ แผนภาพของทฤษฎี (Development of a Logic Paradigm or a Visual Picture Of The Theory Generated) จากนั้นได้วิเคราะห์ ข้อมูลด้วยโปรแกรม ATLAS.ti ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยในการจัดเรียง แยกแยะ และจัดกลุ่มข้อมูลตามคุณสมบัติของมโนทัศน์ที่ผู้วิจัย ได้กำหนดรหัสข้อมูลไว้ ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถกรองเอาแก่นแท้ ของข้อมูลที่ได้มาจากพื้นที่วิจัยที่มีรายละเอียดปลีกย่อยบางอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา และสามารถนำข้อมูลที่ผ่าน การกลั่นกรองแล้วมาใช้ในการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล ตีความหมาย ของข้อมูล สร้างมโนทัศน์เชิงทฤษฎี และสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎี

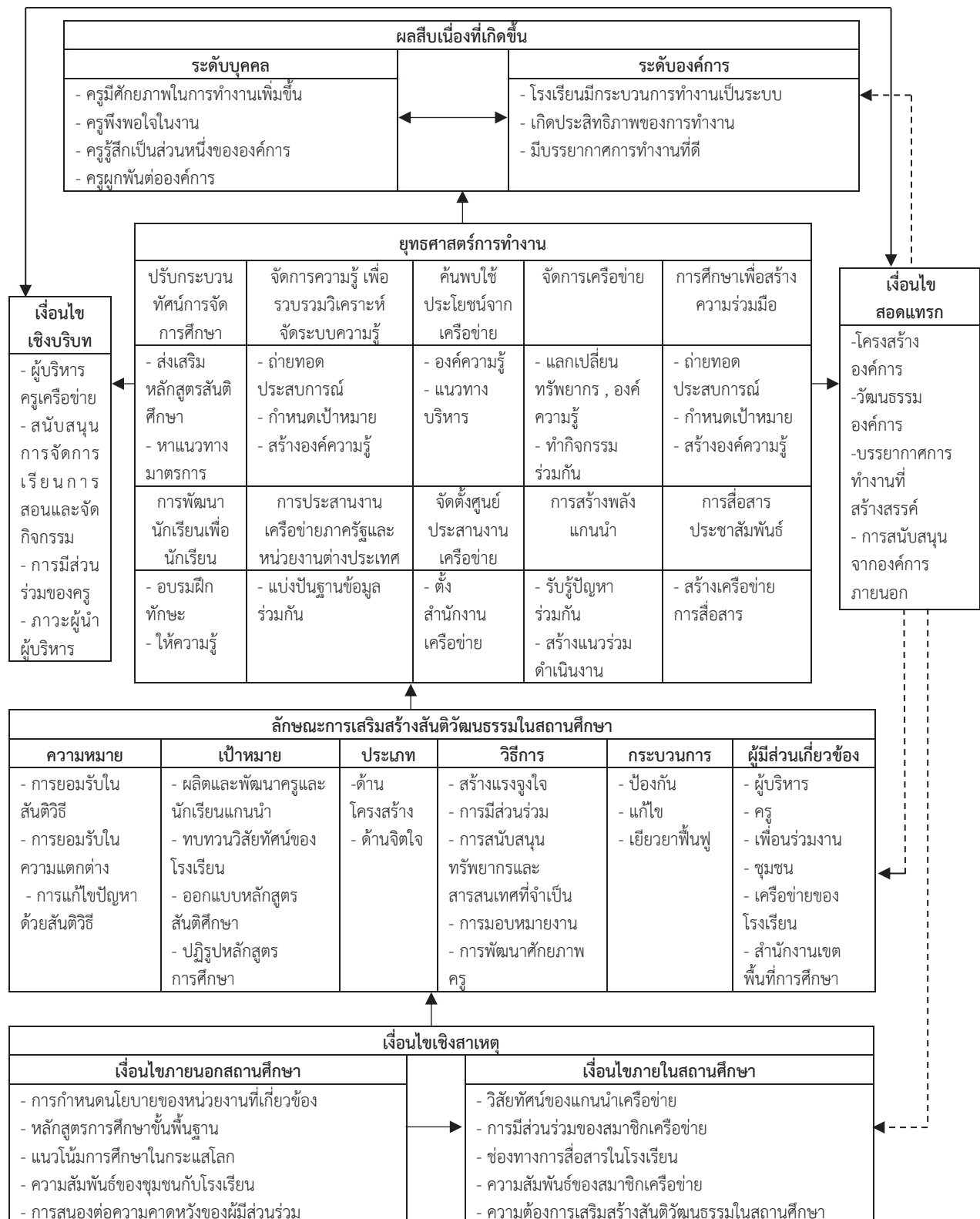
สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา สรุปเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎี ได้ดังนี้

1. ลักษณะการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา มีเป็นกระบวนการป้องกัน แก้ไขและเยียวยา การเกิดความขัดแย้ง ในสถานศึกษา ประเภทของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมใน สถานศึกษา แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ด้านโครงสร้างและด้านจิตใจ วิธีการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา จำแนกได้เป็น ลักษณะ 5 คือ การสร้างแรงจูงใจ การมีส่วนร่วมการสนับสนุน ทรัพยากรและสารสนเทศที่จำเป็น การมอบหมายงาน และการพัฒนา ศักยภาพครู
2. เงื่อนไขเชิงสาเหตุของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ในสถานศึกษาเกิดขึ้นจากเงื่อนไขภายนอกและเงื่อนไขภายใน โรงเรียน
3. เงื่อนไขเชิงบริบทประกอบด้วยผู้บริหาร ครูและเครือข่าย มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและ จัดกิจกรรมด้านสันติวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของครูและภาวะผู้นำ ของผู้บริหารสถานศึกษา
4. เงื่อนไขสอดแทรก คือ โครงสร้างองค์การ วัฒนธรรม หลักขององค์การ บรรยายภาพการทำงานที่สร้างสรรค์ และการได้รับ การสนับสนุนจากองค์การภายนอก
5. ยุทธศาสตร์การทำงานอยู่ในลักษณะของการปรับ กระบวนทัศน์การจัดการเรียนรู้ การจัดการความรู้ เพื่อรวบรวม วิเคราะห์และจัดระบบความรู้ในการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม

6. ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นจำแนกได้เป็นระดับบุคคลและระดับองค์การ สามารถสรุปเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ข้อสรุปเชิงทฤษฎีการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาดังโมทัศน์ที่ได้เสนอในสรุปผลการวิจัยนั้นนำมาสู่ข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างลักษณะของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา เงื่อนไขเชิงสาเหตุ เงื่อนไขเชิงบริบท เงื่อนไขสอดแทรกยุทธศาสตร์ที่ใช้และผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น ดังนี้

1. ลักษณะการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษามีความหมายต่อผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์ในฐานะที่เป็นกระบวนการป้องกัน แก้ไขและเยียวยาการเกิดความขัดแย้งในสถานศึกษา ทำให้ครู นักเรียนและสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ครูมีแรงจูงใจในการทำงาน มีศักยภาพและเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองว่าสามารถทำงานให้บรรลุผลสำเร็จได้ เป้าหมายของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ คือ การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษา การทบทวนวิสัยทัศน์ของโรงเรียน การออกแบบหลักสูตรสันติศึกษา และการพัฒนาครูและผลิตนักเรียนแกนนำ ทั้งนี้การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม ในสถานศึกษาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ด้านโครงสร้างและด้านจิตใจ กล่าวคือการที่ครูได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การไกล่เกลี่ย การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สันติวิธีเป็นฐานในรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ เช่น ฝึกอบรมร่วมประชุมสัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษาต่อ รวมถึงการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรที่โรงเรียนจัดขึ้นเองซึ่งถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมด้านโครงสร้างที่จำเป็นสำหรับการกระตุ้นให้ครูเกิดความรักและความสามัคคี เกิดสันติในตนเองและสันติภายนอก มีความรู้สึกมั่นใจในศักยภาพ เชื่อมั่นในคุณค่าและความสำคัญของตนเองที่มีต่อการก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน

วิธีการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา จำแนกได้เป็น 5 ลักษณะ คือ การพัฒนาศักยภาพครู การสนับสนุนทรัพยากรและสารสนเทศที่จำเป็น การมอบหมายงาน การมีส่วนร่วม และการสร้างแรงจูงใจ ทั้ง 5 ลักษณะ มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ ผู้บริหาร ครู เพื่อนร่วมงาน ชุมชน เครือข่ายโรงเรียน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งนี้ระดับของความมีอิทธิพลหรือความเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาขึ้นอยู่กับให้ความหมายของบุคคลหรือหน่วยงานเหล่านั้น

2. เงื่อนไขเชิงสาเหตุของการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาเกิดขึ้นจากเงื่อนไขภายนอกและเงื่อนไขภายในโรงเรียน กล่าวคือ เงื่อนไขภายนอกโรงเรียน ได้แก่ การกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวโน้ม

การศึกษาในกระแสโลก ความสัมพันธ์ของชุมชนกับโรงเรียน การสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เงื่อนไขภายในโรงเรียน ได้แก่ วิสัยทัศน์ของแกนนำเครือข่าย การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย ช่องทางการสื่อสารในโรงเรียน ความสัมพันธ์ของสมาชิกเครือข่ายและความต้องการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

3. เงื่อนไขเชิงบริบทประกอบด้วยหน้าที่ผู้บริหาร ครูและเครือข่ายมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมด้านสันติวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของครู และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวได้ว่า ความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกันของบุคลากรในโรงเรียนเป็นพื้นฐานสำคัญอีกประการหนึ่งในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกันไปสู่เป้าหมาย ภายใต้ความแตกต่างหลากหลายของบุคลากรและบริบทการทำงานที่มีความยากและท้าทาย

4. เงื่อนไขสอดแทรก คือ โครงสร้างองค์การ วัฒนธรรมหลักขององค์การ บรรยากาศการทำงานที่สร้างสรรค์ และสนับสนุนจากองค์กรภายนอก กล่าวได้ว่า การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกนั้นเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนายุทธศาสตร์ของโรงเรียนให้สำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งการสนับสนุนทางวิชาการ ทางทรัพยากร เทคโนโลยีและการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

5. ยุทธศาสตร์การทำงานเกิดขึ้นในลักษณะของการปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ การจัดการความรู้ เพื่อรวบรวมวิเคราะห์และจัดระบบความรู้ในการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม การค้นพบและใช้ประโยชน์จากเครือข่าย การจัดการเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างความร่วมมือ การพัฒนานักเรียนเพื่อนักเรียน การเชื่อมประสานเครือข่ายภาครัฐและหน่วยงานต่างประเทศ การจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่าย การสร้างพลังแกนนำ และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การใช้ยุทธศาสตร์ในการทำงานดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งที่เป็นศักยภาพที่เกิดขึ้นในตัวครูและส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การ

6. ผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นในระดับบุคคลและผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นในระดับองค์การ ผลสืบเนื่องระดับบุคคลพิจารณาได้จากการที่ครูมีศักยภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น ครูมีความพึงพอใจในงาน ครูมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ และครูเกิดความผูกพันต่อองค์การ ส่วนผลสืบเนื่องระดับองค์การพิจารณาได้จากโรงเรียนมีกระบวนการทำงานเป็นระบบ เกิดประสิทธิภาพของการทำงาน และโรงเรียนมีบรรยากาศการทำงานที่ดี

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรนำแกนนำของโรงเรียนที่เป็นพื้นที่วิจัย มาอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไข เยียวยา ฟันฟูให้แก่โรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันหรือชุมชน ให้ได้มีความรู้ ความเข้าใจและนำไปปรับใช้ในโรงเรียนของตนเองได้

2. เพื่อลดการเกิดความรุนแรงในสถานศึกษา ควรนำผลวิจัยที่ได้ คือ กระบวนการป้องกัน แก้ไขและเยียวยาฟันฟูไปปรับใช้ในสถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกัน ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ครูและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้เรื่อง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

เพื่อเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในระดับห้องเรียนหรือชั้นเรียน เพื่อให้เกิดผลในการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมทั้งในกระบวนการป้องกัน แก้ไขและเยียวยาฟันฟูที่เหมาะสมในโรงเรียน

2. ศึกษาปรากฏการณ์การเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาในพื้นที่วิจัยอื่นๆ ในบริบทที่แตกต่างกันเพื่อตรวจสอบ ยืนยันข้อค้นพบและค้นหาข้อค้นพบใหม่ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่มีความเข้มแข็งและเป็นพื้นฐานที่จะพัฒนาไปสู่การกำหนดนโยบายให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับการปฏิบัติในแต่ละโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันกับพื้นที่วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2542). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติเพื่อการตัดสินใจ* [Kān wikhrō sathiti : sathiti phuā kantatsinchai]. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ* [Sāt lāe sin hæng kānwichai chœng khunnaphāp]. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ทวีศักดิ์ นพเกสร. (2550). *การวิจัยเชิงคุณภาพ* [Kānwichai chœng khunnaphāp]. พิษณุโลก : ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย.
- นิตา ชูโต. (2545). *การวิจัยเชิงคุณภาพ* [Kānwichai chœng khunnaphāp]. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : แมทส์ปอยท์.
- พระไพศาล วิสาโล. (2550). *สันติวิธีและปฏิบัติการไร้ความรุนแรง* [Santiwithi lāe patibatkān rai khwāmrunræng]. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2545). *การแก้ปัญหาความขัดแย้งในสถานศึกษา* [Kān kǎe panhā khwāmkhatyæng nai sathan sukṣā]. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks, CA : Sage Publications, Inc.
- UNESCO. (2015). *Culture of peace: What is it?*. Retrieved June 2018, from http://Portal.unesco.org/en/files/41036/11936572091English_version.pdf/english!version.pdf.